

Fenomenul torturii: constatări ale Avocatului Poporului

www.juridicemoldova.md

FENOMENUL TORTURII: CONSTATĂRI ALE AVOCATULUI POPORULUI

INTERVIU

Ceslav Panico

Un articol realizat de Juridicemoldova.md

Fenomenul torturii, recunoscut a fi o amenințare la adresa Statului de Drept, continuă a se înfățișa ca o provocare multi-dimensională pentru autoritățile Republicii Moldova.

Reminiscentă a Evului Mediu, fenomenul torturii urmează a fi lovit cu un întreg arsenal de măsuri de profilaxie și de combatere.

În prezentul Interviu, propunem a Vă expune viziunile Avocatului Poporului în referința durerilor realității de confruntare, dar și-a opțiunilor pentru remedierea stării curente.

Materialul este elaborat în colaborare cu Asociația Promo-LEX și publicat cu sprijinul financiar al Republicii Federale

Germania, prin intermediul Ambasadei Republicii Federale Germania la Chișinău. Opiniile exprimate în acest material aparțin autorilor și nu reflectă punctul de vedere al Republicii Federale Germania și al Ambasadei Republicii Federale Germania la Chișinău.

Ceslav PANICO

Flagelul torturii – câmp de bătălie pentru Oficiul Avocatului Poporului

Fenomenul torturii, prohibit în termeni absoluți în reglementări internaționale și naționale, devine o realitate dureroasă pentru Republica Moldova, monitorizată printr-o exigență aparte, istorică de Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova, devenit ulterior, Oficiul Avocatului Poporului.

Multiplele rapoarte ale monitorilor supravegherii modului în care sunt respectate Drepturile Omului, indică asupra locațiilor propice dezvoltării tratamentului inuman – instituții penitenciare, izolatoare de detenție provizorie, evidențiindu-se aspectul: angajații acestora, fie comit acte de tortură, de rele tratamente, fie nu acționează în prevenția acestora.

Astfel, deși interzicerea torturii face parte din Nucleul Dur al Drepturilor Omului, înțelegându-se prin sintagmă existența unui drept intangibil care nu admite derogări indiferent de conjuncturi (pericol public, stare de asediu sau de război), Republica Moldova se mai confruntă pe panelul convingerii debarasării conduitelor abuzive, arbitrare, profund atentatoare la adresa integrității fizice, psihice, demnității și vieții umane.

Fapt atenționat și prin jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului care găsește vinovate, la o scară înaltă, autoritățile Republicii Moldova pentru încălcarea, sub aspect material și procedural, a art. 3 al Convenției pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale.

Avocatul Poporului a condamnat cu abnegație actele de tortură, recunoscute a fi o formă de stigmatizare infamă, a căror gravitate se distinge prin brutalitatea consumării, interesul urmărit de autorul infracțiunii, consecințele grav provocate, cu putere largă de extindere asupra stării fizice și mentale a victimei. Fiind sugestive, sub acest aspect, și costurile, eforturile la care invită reabilitarea unei persoane trecute prin calvarul torturii, care în multiple cazuri, cumulează etapele crescând ale deteriorării demnității umane: atentarea la integritatea fizică și mentală.

Avocatul Poporului a atenționat în multiplele sale opinări publice despre joshnicia recurgerii la instrumentarul torturii sau al relelor tratamente asupra persoanelor aflate în custodia statului, evidențiați ca subiecți de drept deosebit de vulnerabili, dată fiind izolarea fizică a acestora, imposibilitatea recurgerii la canale de comunicare eficientă și cu efect de răspuns asupra problemelor pe care le semnalează.

Avocatul Poporului, alăturat Consiliului pentru prevenirea torturii (constituit pe lângă Oficiul Avocatului Poporului în calitate de mecanism național de prevenire a torturii, în conformitate cu Protocolul opțional la Convenția împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante), cartografiază fenomenul torturii, reacționând, atât prin prevenție (prin indicarea potențialelor izvoare ale torturii), cât și prin condamnarea publică a incidentelor care prezumă administrații defectuoase. Vizitele de monitorizare, înștiințarea prin sinteză operativă a Oficiului Avocatului Poporului despre incidente, dialogurile semestriale și trimestriale purtate cu actorii guvernamentali, documentarea cazurilor de rezonanță socială cu ulterioara depistare a procedurilor afectate și prezentarea unor instrumente de modificare a practicilor se exemplifică în trusa de intervenție de prim ajutor, ne-fiind exclusă, ad-hoc, improvizarea unor instrumentare atipice pentru eradicarea unor

fenomene anti-sociale.

Devine esențială demonstrarea faptului: Instituția Națională de Protecție a Drepturilor Omului anticipează survenirea unor incidente nefaste, propune remedii pentru evitarea unei „prăpastii”, se adresează torționarilor și complicilor acestora printr-o severitate distinctă, atenționându-i despre iminența răspunderii și despre amputarea pe care au adus-o Respectării Drepturilor Omului și în lanț, Statului de Drept.

Îngemănarea fenomenului torturii cu relele și degradantele tratamente

Fenomenul torturii se prezintă ca o molimă, dezvoltă și multiplică probleme pentru instituțiile publice.

Permisă, tortura se îngemănează cu alte fenomene, deopotrivă de periculoase. Constatările Oficiului Avocatului Poporului indică asupra relaționării directe dintre tortură și carențele sistemelor privative de libertate, care se interconectează și se răsfrâng asupra Drepturilor Omului:

- Precarele condiții de detenție (existența celulelor de capacitate mare de adăpostire simultană a peste 30 de deținuți; inexistența sistemelor de aerisire, încălzire și iluminare; prezența insalubrității; dotarea sărăcăcioasă a celulelor cu aranjamente profund uzate, inutilizabile) adâncesc suferința deținuților, dublându-le intensitatea sancțiunii, supunându-i unui tratament care compromite resocializarea, deteriorează percepția reconstituirii comportamentale, provocându-le o stare de nimicnicie, de incapacitate de a reveni în mediul social.
- Inexistența unor strategii de asigurare a supravegherii și a securității în mediul carceral. Angajații instituțiilor penitenciare, dar și a Centrelor de plasament pentru persoane cu dizabilități/instituțiilor psihiatrice nu fac față numeric provocărilor. Raportul

profesionist-persoană custodiată indisponibilizează gestionarea și anticiparea situațiilor de criză. Mai mult, numărul insuficient de profesioniști scapă a documenta și-a trata conform actele de violență sau, într-o altă postură, egal de alarmantă, omite a furniza servicii de calitate care previn sau stagnează evoluția unor fenomene care se pot transforma, prin neglijență, în rele tratamente. Cu titlu de exemplu se arată: în unele instituții penitenciare nu găsim angajați medici, ci doar asistenți medicali sau infirmieri; în unele instituții penitenciare găsim angajat un singur asistent medical la un număr care depășește 600 de deținuți (un asemenea raport nu numai indică asupra capacității de a răspunde la solicitări, ci și asupra securității oferite unui angajat al sistemului penitenciar).

- Subcultura criminală care în multiple cazuri își arogă drepturi ale administrației instituției penitenciare, dictând și monitorizând orânduirea deținuților în mediul carceral. Mai mult, liderii informali devin factori decidenți sub aspectul sancționării deținuților clasei comune, având acceptul tacit al administrației instituțiilor penitenciare. A nu se omite aspectul – Consiliul Europei a facilitat redactarea în anul 2018 a unui Raport privind subcultura criminală în penitenciarele din Republica Moldova, constatările și legăturile de cauzalitate expuse în acel rod al monitorizării, cu regret, nu-și pierd din actualitate nici în anul 2022.

Frânele avute la îndemână de Oficiul Avocatului Poporului pentru stoparea fenomenului torturii

Oficiul Avocatului Poporului având posibilitatea de a monitoriza și evalua modul în care se respectă Drepturile și Libertățile fundamentale de către reprezentanții autorităților publice, nu se satură prin a constata, ci cu întreg arsenalul de empatie, purcede la:

- Acțiuni de îmbunătățire a legislației și a practicilor autorităților publice;
- Acțiuni de promovare a necesității respectării Drepturilor Omului, materializate prin instruirea titularilor de obligații;
- Acțiuni de examinare ex-officio a incidentelor de gravă încălcare a Drepturilor Omului, cu ulterioara redactare a rapoartelor tematice sau speciale care indică asupra retrospectiviei incidentului, factorilor implicați și responsabili de provocare, cu dispunerea măsurilor care urmează a fi administrate pentru prevenirea per viitor a unui incident de natură similară sau derivată;
- Acțiuni de soluționare a petițiilor care indică asupra conduitelor anormale ale funcționarilor publici;
- Acțiuni în instanța de judecată în legătură cu faptele care indică asupra încălcărilor în masă sau de o intensitate gravă a Drepturilor și a Libertăților Omului.

Recent, Oficiul Avocatului Poporului s-a implicat activ în monitorizarea incidentului petrecut la Spitalul Clinic de Psihiatrie în data de 27 octombrie 2022, în interiorul căruia, pacienți ai instituției, cu intenție de protest față de condițiile de tratament, au incendiat salonul de aflare, provocând pagube instituției.

Oficiul Avocatului Poporului a inițiat o examinare ex-officio pentru a verifica alegațiile beneficiarilor serviciilor, pentru a constata maniera de gestionare a incidentului de către personalul medical al Spitalului Clinic de Psihiatrie, dar și de către reprezentanții Brigăzii de Poliție cu destinație specială Fulger.

Cerințele pe care trebuie să le întrunească o examinare ex-officio în privința indicării fenomenului torturii

Ajunse în vizorul Oficiului Avocatului Poporului, incidentele de tortură sunt examinate cu o solemnitate și pregătire înaltă.

Angajații Oficiului Avocatului Poporului resimt sarcina responsabilizată și conștientizează faptul: impunitatea încurajează multiplicarea fenomenului.

Din aceste considerente, investigarea cazurilor de indicare a torturii se etapizează pentru a-și consolida capacitatea de constatare și de analiză: în toate cazurile se realizează documentări la fața locului, se cumulează date concurente; se expediază demersuri instituțiilor conexe incidentului; se antrenează experți pentru a opinia în materii înguste, care solicită o pregătire specială; se analizează starea curentă a lucrurilor vs. standardele impuse la nivel internațional și național; se analizează experiența relevantă a altor sisteme de drept; se întocmesc rapoarte abundente în constatări și recomandări apte de a remedia starea curentă; se monitorizează maniera repunerii în Drepturi; se verifică acțiunile întreprinse de autorități în vederea ne-admiterii unor incidente de natură similară în viitor.

De asemenea, angajații Oficiului Avocatului Poporului examinează acțiunile autorităților relevante și a autorităților de control în privința manierei anchetării incidentului.

Dacă se atestă discrepanțe dintre constatările Oficiului Avocatului Poporului și ale autorităților de control intern și extern, se nasc prezumții puternice de tendință de mușamalizare a evenimentelor cauzei – un asemenea precedent naște nou teren de luptă pentru Avocatul Poporului, care, pe lângă faptul condamnării unui act de tortură, conjugă eforturi suplimentare pentru a educa autoritățile în spiritul Drepturilor Omului.

Examinarea ex-officio a incidentelor de tortură se prezintă ca

o cursă lungă și anevoioasă, dar întotdeauna aducătoare de câștig.

Dialog cu actorul legislativ, executiv și judecătoresc în abordarea fenomenului torturii

Oficiul Avocatului Poporului menține tradiția de a dialoga cu factorii care influențează direct oprirea unor fenomene vătămătoare social.

În referința puterii legislative: constant sunt purtate discuții sub aspectul dotării corespunzătoare a cadrului normativ cu instrumente și garanții care stăvilesc fenomenul torturii.

Mai mult, până în data de 15 martie a fiecărui an, Avocatul Poporului prezintă Parlamentului raportul anual privind respectarea Drepturilor și a Libertăților Omului în Republica Moldova. Raportul conține, obligatoriu, un capitol consacrat situației privind respectarea Drepturilor și a Libertăților Copilului și un capitol privind prevenirea torturii.

În referința puterii executive: Oficiul Avocatului Poporului remodelează politici publice înspre considerația Respectării Drepturilor Omului, verifică maniera de control a executării garanțiilor și-a libertăților predestinate titularilor de drepturi în dialog cu exponenții autorităților executive.

În referința puterii judecătorești: Oficiul Avocatului Poporului exprimă mesajul clar – protecționismul tortionarilor este sancționabil și nu poate co-exista cu Statul de Drept.

Grija Oficiului Avocatului Poporului pentru reabilitarea victimelor torturii

Avocatul Poporului atestă cu îngrijorare: la nivel național absentează un program psiho-medical de reabilitare a victimelor torturii, omisiune care se soldează, în ipostaze grave, și cu acte suicidale sau auto-vătămătoare.

Statul urmează a conjuga eforturi calitative pentru protecția victimelor torturii, oferindu-le un set tratament constructiv, timpuriu, care s-ar disponibiliza începând cu inițierea anchetelor penale și se va încheia după convingerea că victima torturii a depășit starea de stres post-traumatic.

„Aici îți vor închide gura în două secunde”. Cum să supraviețuiești într-o închisoare din Moldova. O istorie reală

Ferestre sparte în loc de ventilație, jocuri de noroc, violență și o subcultură criminală sunt realitățile cu care se confruntă deținuții din închisorile moldovenești. De regulă, ceea ce se întâmplă în barăci este ascuns cu grijă. Nici măcar comisiile speciale care verifică condițiile de detenție nu au posibilitatea să discute cu deținuții în particular. Newsmaker publică povestea fostului deținut X, care a petrecut opt ani învățând să supraviețuiască în închisorile din Moldova.

* Din motive de securitate, Newsmaker a eliminat toate informațiile personale despre deținutul X .

”În loc de fereastră – peliculă”

După ce am fost arestat, am fost ținut „în carantină” (locul unde sunt plasate persoanele care tocmai au sosit – Newsmaker). Acest loc era un subsol, iar lumina zilei de acolo

era atât de slabă încât nu puteam nici măcar să citesc o carte.

Era atât de întuneric încât nu știam când e zi sau noapte.

Dădeau ceva de mâncare, dar ea era atât de proastă încât era imposibil să o mănânci. Eram permanent mușcat de ploșnițe. Acolo erau gândaci și guzgani. Peste tot era umed.

Apoi am fost transferat într-o altă închisoare, unde am petrecut opt ani. Eram ținuti în barăci. Este puțin probabil să fi avut 4 metri pătrați de persoană (4 metri pătrați este spațiul minim pe care Codul de Executare prevede că trebuie să li se pună la dispoziție deținuților – Newsmaker). În același timp, aproximativ 20% dintre deținuți sunt ținuti într-o parte a barăcii, unde nu au nici măcar un metru pătrat de spațiu, nu tocmai patru. Aceștia sunt așa ziși „neputiovâe”, oameni care nu și-au putut plăti datoriile sau cei care nu vor să trăiască conform legilor lumii interlope.

Geamurile de acolo erau sparte. Erau acoperite cu peliculă.

5% dintre deținuți trăiesc bine, iar 95% o duc mult mai rău.

Când în închisoare veneau careva comisii pentru verificări, erau duse anume acolo unde locuiesc aceste 5%. Acolo, unde e rău, comisia nu ajunge. Dacă comisia dorește să discute cu cineva, deținutul nu este niciodată lăsat singur cu aceasta. Administrația nu va permite. Dacă comisia insistă să vorbească cu deținuții, „supraveghetorul” (în limbajul deținuților – o autoritate criminală care se ocupă de situația din celulă – Newsmaker) trimite o a doua persoană cu ei pentru a se asigura că prima persoană nu spune nimic de prisos.

Erau momente în care mă duceam la comisie și spuneam cu nerușinare: „Veniți să ne vedeți – avem o peliculă în loc de o fereastră. Acest lucru se întâmplă de ani de zile. Nu mai știu a câta comisie sunteți [căreia îi spun acest lucru]”. Cei din administrație spun imediat: „Da tu ia dimensiunile și noi o

vom face". Am luat dimensiunile de 15 ori.

„Ieși naibii de aici”

Înainte de a ajunge la închisoare, cântăream 106 kg. În două luni am ajuns sub 75 de kilograme. Din cauza stresului. În jur erau persoane care voiau să te „învețe viața”. Era o mare presiune morală. Puteai fi atacat și de zece persoane în același timp.

Într-o zi, aproape de intrarea în baracă, am fost avertizat că nu trebuie să intru acolo sub nicio formă. Dar primul lucru pe care l-am auzit când am intrat înăuntru a fost: „Ieși naibii de aici!”. Apoi o persoană a aruncat cu scaunul în perete.

Fac acest lucru ca să te sperie.

Când și-au dat seama că nu aveam de gând să plec, au spus că sunt un „tip normal” și mi-au permis să mă așez. În momente ca acestea, mă țineam de ultimele puteri. Numai eu știu cum am îndurat totul. Își permiteau să insulte foarte dur pe toată lumea.

La condițiile bune au acces cei, care controlează totul – interlopții. Administrația și interlopții cooperează „concret”. De exemplu, dimineața, supraveghetorul îți spune: „Seara o vei lua la moacă”. Seara, cei 5% care controlează totul în loc încep să se ia de tine.

Cum are loc? Vine „stăpânul” [persoană din conducerea superioară a închisorii – Newsmaker] la drogat și îi spune: „Acum vei fi transferat”. Iar acesta nu vrea să plece nicăieri, pentru că știe cum să facă rost de droguri aici. E gata să facă orice, numai să nu fie transferat. Orice era considerat ca „încălcare”. O dată am răspuns nu cum trebuie la apel – „încălcare” Aveam un gardian, care vedea încălcări peste tot.

Erau persoane care nu puteau să se opună. Dacă le luam

apărarea, o încasam și eu: „Unde te bagi? Poate este infiltrat, poate este polițist?”. După aceea, puteau să mă cheme și să mă lovească de cinci ori, apoi să întindă mâna și să întrebe: „Ești de acord?” și cu aceasta terminau.

„Totul era condus de supraveghetor așa zis „polojeneț” ”

Mai multe lovituri puteai lua pentru o faptă și o greșeală. În primul caz, încălcai conștient regulile lor, iar în al doilea, nu știai că nu ai voie să procedezi așa.

La noi totul era condus de „polojeneț” (în jargonul pușcăriașilor „polojeneț” este persoana numită de „hoțul în lege” și care are dreptul de să ia decizii în lipsa acestuia și din numele lui – Newsmaker).

Odată am văzut cum un „polojeneț” bătea un gardian în cap cu o „chingă”. Acestuia i-a căzut șapca și ceilalți jucau fotbal cu ea.

„Polojeneț” este înconjurat de „interlopi”. El îi alege. În total sunt zece persoane, care controlează totul și nu muncesc. Ceilalți sunt considerați „masa de bază”. Mai sunt numiți „slugi” (mojici). Spun: „Slugile (mojicii) sunt baza lumii interlope”. Există „slugi (mojici) negre”, care sunt legate de lumea interlopă, și „muncitori”. „Supraveghetorii” la fel sunt numiți de „polojeneț”. Există cazuri în care „supraveghetorii” se comportă uman. Ei nu permit ca cineva să fie bătut. Dar umanitatea, în orice caz, are un preț. Noi nu le plătim lor, ci în fondul comun. Este o sumă anumită, pe care „supraveghetorul” trebuie să o strângă lunar de la baracă. Sunt sute de mii de lei. Fiecare închisoare are tarifele ei. Ca să strângă suma necesară, cineva era nevoit să ceara bani de la prieteni, alții – de la părinți.

Persoanele, care ajung pentru prima dată la închisoare, sunt de obicei atât de șocate de această atitudine încât nici măcar nu pot riposta. Am văzut o persoană care a primit șase ani de închisoare pentru că a furat șase saci de vinete.

Altcineva a primit patru ani pentru patru găini. Am avut odată un bătrân de optzeci de ani, care a primit patru luni de închisoare pentru că a furat o plasă de gard. Când l-au adus, s-a înghesuit într-un colț și nu voia să iasă. Apoi s-a constatat că cineva i-a spus că îl vor dezbrăca și îl vor viola.

„Închisoarea se ține pe joc”

Încă de când ești în „carantină”, încep să-ți trimită țigări, ceai, mâncare, orice de ce ai avea nevoie. Ți se spune: „Nu uita, închisoarea se bazează pe jocul [de cărți]”. În fiecare lună trebuie să aprovizionăm cu țigări „locurile sfinte”: pe cei care se află în izolare pentru abateri disciplinare, pacienții din unitatea sanitară, atelierul unde se fac icoane. Din jocuri ei fac o mulțime de bani. Dacă eu câștig, iau banii pe care i-am pariat, iar câștigul îl dau în fondul comun.

Dacă o persoană a rămas blocată [datorează] la 5-10 mii de lei, ea este chemată deja „la cei de sus”. Asta este tot ce ei așteaptă – să greșești o singură dată. Apoi spun: „Ești pătat” și o folosesc împotriva acestei persoanei. Ei susțin ideea „Dacă unei persoane îi este frică, atunci ea respectă”. Datornicii sunt constrânși foarte crunt. Unii nu rezistă și pleacă să trăiască afară. Nu este o metaforă. A fost o persoană care a petrecut zece ani în închisoare. La început a fost foarte sociabil și deschis, dar a fost atât de constrâns încât și-a ieșit din minți. A plecat să trăiască afară, a început să vorbească singur, mănâncă frunze și lemn, iar cu oamenii nu comunică. În celulă se află o persoană care adună bani de la toată lumea – de exemplu, pentru a juca cărți. Dacă acea persoană a pierdut bani sau i-a cheltuit pentru nevoile sale, se numește „faptă de șobolan”. Ea este chemată și întrebată: „Cu ce mână ai făcut-o?”.

Ea întinde mâna și începe să fie bătută pe această mână cu o bâtă. În cel mai bun caz pot să-ți fractureze mâna, în cel mai rău – persoana va fi scoasă cu targa.

Cum supraviețuiești în astfel de condiții? Fiecare zi este la fel, și asta durează ani de zile. Trebuie să fii atent din toate părțile. Din orice ai putea fi luat la bătaie. Cu o ocazie, câțiva deținuți din cauza cărora administrația a organizat percheziții au fost bătuți crunt. Zece persoane din alte barăci au intrat în baraca lor cu băte și au început să-i bată. După aceea ne-au arătat spatele lor negru. Unuia i-au rupt o coastă și el murit ulterior.

Există momente în care persoanele care au fost hărțuite în închisoare se răzbună după ce sunt eliberate. Cunosc "polojenți" care au ajuns în scaune cu rotile. Le sunt rupte picioarele și mâinile. Unii sunt chiar uciși.

"Înțelegerile pot fi cumpărate"

În închisoare sunt mulți drogați. Cel mai rău lucru este că mulți încep să fie drogați în închisoare. Li se dau de câteva ori seringi, iar apoi aceștia intră în sevraj și sunt dispuși să facă orice pentru a obține o doză. Drogurile sunt de obicei aruncate în închisoare. Există oameni speciali care le ridică. Totul merge în fondul comun. Dacă persoana nu a prevenit, că trebuie să i se arunce, va avea probleme mari.

Cei care sunt bolnavi [dependenți de droguri], pot da și câte 50 mii de lei pe lună, ca să primească la timp dozele.

Desigur că ei droguri primesc, și greșelile le sunt iertate. Din motiv că ei sunt necesari. Am văzut foarte multe situații de acest fel. Reiese că înțelegerea poate fi cumpărată cu bani.

Am lucrat doi ani în mină. Acolo și iarna și vara sunt 13 grade. Indiferent de mărimea salariului, ești impus ca o parte să o dai în fondul comun. Anterior primeau „cât te lasă inima”, apoi au început să ceară 50 % din salariu. Lucrul în mină este foarte greu: praf, nu se vede nimic. Într-o zi nu aveam de lucru, și m-am culcat într-o cameră specială să mă încălzesc. Am fost fotografiat, s-a spus că eu nu fac nimic și

m-au concediat.

Există cazuri când deținutului nu i se achită salariu. Dar nu se poate concedia din motivul că „stăpânul” este împotriva. Au fost cazuri când „stăpânul” îl telefona pe „polojeneț”, iar apoi cel care dorea să se concedieze era bătut de zece persoane. Și aceasta doar din cauza lucrului, nemaivorbind de alte incidente mai grave.

„Îți vor închide gura în două secunde”

În unitatea medicală sau cum noi o numeam „spital”, trebuiau să fie câțiva medici. Așa spuneau ei când veneau comisiile. Noi aveam doar un singur medic – femeie. Putea-i să-i spui că te doare capul, stomacul, orice. Ea lua o pastilă, o împărțea în două și spunea: „Aceasta e pentru dureri de cap, iar aceasta e pentru dureri de stomac”. Sau spunea că nu are medicamente. Și ce poți face în astfel de cazuri?

Veceurile, cică, erau pentru șase persoane. În realitate funcționau doar două din ele. Nici nu vă imaginați ce era acolo dimineața.

Administrația închisorii o dată la două zile dă carne. Trebuie să fie 85 g, iar ei dau 20-30 g. Restul pot să o dea interlopilor, ca ei să facă frigărui.

Poți primi ciorbă cu varză, te uiți la ea, și aceasta este neagră, iar mirosul este astfel, că nici nu te poți atinge de mâncare. Iar aceste persoane care o gătesc? Cum bagă ei mâinile cu mănuși în ciorbă? Peștele este expirat. Ei tot timpul îl îngheață și dezgheață.

Persoanele, care sunt în „groapă” (locul, unde sunt ținuți deținuții, viață căror este în pericol; conform articolului 206 din Codul de Executare ei pot solicita o întreținere separată– Newsmaker) încă mai pot să se revolte în vreun fel: să intre în greva foamei, să scrie plângeri, să se mutilizeze. Aici [în baracă] îți vor închide gura în două secunde. Legume

și fructe crude noi în genere nu am văzut de la administrație. Doar în acte este scris, dar în realitate nu au fost niciodată. Puteau face o supă cât decît mai bună, dacă știi că va veni comisia cu verificare. Noi toți observăm acest lucru: „Doamne, ce s-a întîmplat, că suntem hrăniți așa? La sigur că vine comisia”.

„Nu vei ajunge acasă, oricît de mult te vei strădui”

Cînd s-a început pandemia cu coronavirus, era pur și simplu bătaie de joc. Cei care se îmbolnăveau, erau închiși într-o încăpere rece și umedă. Tu, doar ești bolnav, trebuie să fii dus acolo, unde este cald, ca să te poți însănătoși. Iar ei te închideau în carantină, și atît. În baracă în genere nimic nu s-a schimbat.

Ne-au fost date măști, dar trebuia să le punem doar cînd veneau comisiile.

În rest, toți sunt ținuți împreună: și cei cu tuberculoză, și cei cu hepatită, și cei cu HIV.

Se primește, că acum pe „slugi” (mojici) se ține totul: și munca de bază, și finanțele. „Interlopții” nu lucrează, însă pot să îți scrie ore de muncă prin administrație. Se primește, că cineva nu a lucrat, însă este eliberat mai devreme, iar altul muncește, nu are nici un fel de încălcări, dar nu este eliberat. Erau cazuri cînd putea să vină „stăpînul” și să spună: „Nu vei ajunge acasă, oricît de mult te vei strădui”. „Stăpînul” poate ușor soluționa astfel de probleme.

Ce se petrece în închisori, putem afla doar de la persoanele care se află acolo.

Cînd apare un nou „polojeneț”, la început el îi strînge pe toți cei „nepotriviți” din toate barăcile și îi întrebă despre tot ce se întîmplă. Aceștia nu au ce pierde și spun totul. La fel trebuie să facă și cei care doresc să schimbe situația din închisori. Să îmbunătățească condițiile de

detenție pentru cei „nepotriviți”, și ei vor începe să vorbească despre tot, cum este într-adevăr. Dar este necesar ca ei să fie separați de masa principală.

Materialul este elaborat de [Newsmaker.md](#), în colaborare cu Asociația Promo-LEX și publicat cu sprijinul financiar al Republicii Federale Germania, prin intermediul Ambasadei Republicii Federale Germania la Chișinău. Opiniile exprimate în acest material aparțin autorilor și nu reflectă punctul de vedere al Republicii Federale Germania și al Ambasadei Republicii Federale Germania la Chișinău.

Materialul pe pagina Newsmaker.md poate fi accesat [aici](#).

Respectarea drepturilor omului trebuie să fie o prioritate pentru parcursul european al Republicii Moldova

Implementarea politicii naționale în domeniul drepturilor omului, libertate și pluralism, susținerea drepturilor omului în sistemul de justiție, drepturile copilului, combaterea discursului de ură, lupta împotriva discriminării și protecția persoanelor în situații vulnerabile, sunt doar unele dintre subiectele abordate în cadrul Dialogului Anual dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană privind drepturile omului.

În cadrul dialogului, UE a cerut Moldovei să depună eforturi

decisive pentru a aduce condițiile de detenție în conformitate cu standardele internaționale, să investigheze eficient și să urmărească penal, precum și să sancționeze orice act tortură și alte forme de rele tratamente în locurile de detenție. Amintim aici că, Asociația Promo-LEX a venit cu o contribuție la Dialogul Anual Moldova-UE și a remarcat dificultățile structurale ale sistemului medical și problemele sistemice privind îngrijirea medicală în penitenciare. În acest sens, Asociația Promo-LEX îndeamnă Guvernul să elaboreze o politică națională relevantă de dezvoltare a sistemului penitenciar capabil să ofere asistență medicală adecvată pentru deținuți, dar și să ia măsuri prompte pentru reducerea populației penitenciare prin implementarea măsurilor alternative detenției.

UE a remarcat evoluțiile pozitive din Republica Moldova, cum ar fi ratificarea Convenției de la Istanbul privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor, dar și adoptarea legislației privind infracțiunile motivate de prejudecată. Amintim, de asemenea, că Asociația Promo-LEX a promovat necesitatea de a aplica noile modificări ale Codului contravențional privind discursul de ură și incitarea la discriminare, dar și combaterea discursului de ură ca parte a propagandei de război. În acest sens, Guvernul este încurajat să dezvolte o strategie complexă pentru prevenirea și combaterea discursului instigator la ură, care ar trebui să includă instituirea unui mecanism de monitorizare a acestuia și colectarea de date dezagregate, cooperarea dintre forțele de ordine și alte organisme relevante pentru a facilita urmărirea penală a discursurilor instigatoare la ură și a infracțiunilor motivate de prejudecată și îmbunătățirea mecanismelor de sancționare.

Participanții au convenit asupra importanței consolidării în continuare a cadrului legal pentru nediscriminare, în special prin eliminarea lacunelor legislative existente și susținerea angajamentelor Moldovei de a spori egalitatea de gen și de a

lupta împotriva violenței în bază pe gen.

În cadrul Dialogului a fost reafirmat angajamentul reciproc față de valorile comune ale democrației, drepturilor omului, libertăților fundamentale și statului de drept, consacrate și în Acordul de Asociere Moldova-UE. Se așteaptă acum eforturi reînnoite din partea autorităților moldovenești pentru a consolida respectarea, protecția și garantarea drepturilor omului.

Următorul Dialog privind drepturile omului între UE și Moldova este programat să aibă loc la Chișinău, în anul 2023.

#101. Parlamentul lucrează pentru tine?! Monitorizarea civică a ședinței plenare din 17 noiembrie 2022

#101. Parlamentul lucrează pentru tine?!

Sesiune ordinară

Parlamentul a inclus, în ordinea de zi a ședinței plenare din 17 noiembrie curent și pe pagina web oficială a instituției, informația privind modul prioritar al proiectelor examinate. Promo-LEX salută această inițiativă.

Ședința plenară din 17 noiembrie 2022

www.promolex.md

Parlamentul a inclus, în ordinea de zi a ședinței plenare din 17 noiembrie curent, dar și pe pagina web oficială a instituției, informația privind examinarea în mod prioritar a proiectelor din agendă. Asociația Promo-LEX salută această inițiativă și consideră că astfel este asigurată informarea corectă și în timp util a cetățenilor despre procedura legislativă aplicată, precum și caracterul previzibil a procesului legislativ.

Astfel, în cazul a trei proiecte din cele 10 incluse pe ordinea de zi, Guvernul a solicitat examinarea acestora în regim prioritar. Cu toate acestea, transparența decizională a fost afectată în cazul a 7 proiecte votate. Pentru două proiecte de acte normative nu a fost publicat raportul comisiei permanente sesizate în fond, pentru un proiect – coraportul. În cazul a 4 proiecte nu au fost publicate alte acte aferente, precum analiza impactului de reglementare, avizul Consiliului Concurenței, cel al Agenției Medicamentelor și Dispozitivelor Medicale, expertiza juridică, rezultatele consultării publice, avizul Direcției generale juridice, sinteza obiecțiilor, recomandărilor și amendamentelor și versiunea proiectului înainte de votarea în lectura a II-a. Nu

a fost respectat termenul prevăzut pentru prezentarea recomandărilor părților interesate în cazul a două din cele trei proiecte de lege, examinate în mod prioritar.

Proiectele de lege nr. 377 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” și nr. 378 pentru modificarea Legii nr.179/2016 cu privire la întreprinderile mici și mijlocii au fost examinate și votate, în două lecturi, în cel mai scurt termen – 42 de zile, autor fiind Guvernul.

Proiectul de lege nr. 163 pentru modificarea unor acte normative (Codul fiscal, Legea cu privire la tariful vamal, Legea cu privire la activitatea farmaceutică) a fost votat doar în prima lectură în cel mai lung termen – 203 zile calendaristice, autori fiind un grup de deputați ai fracțiunii „Partidul Acțiune și Solidaritate”.

În cazul a 3 proiecte de acte normative majoritatea parlamentară și opoziția au votat, în mare parte, în spirit de consens. Proiectele se refereau, în special, la modificarea unor acte normative din domeniul economiei și protecției sociale.

Cea mai lungă dezbatere, de circa 30 de minute, a fost la examinarea proiectului de lege nr. 410 pentru modificarea Legii nr. 179/2016 cu privire la întreprinderile mici și mijlocii, iar cele mai scurte au fost la examinarea proiectelor de lege cu nr. 320, nr. 377 – 378 și nr. 404, care au durat între 2 și 4 minute. În total, ședința plenară a durat circa trei ore.

La începutul lucrărilor plenului Parlamentului și-au înregistrat prezența 88 de deputați. Potrivit rezultatelor votării, ulterior, la procedura de vot au luat parte între 61 și 73 de deputați. Membrii fracțiunii Partidului Politic ȘOR au boicotat și această ședință plenară, iar deputații Blocului Comuniștilor și Socialiștilor au înaintat moțiune simplă

împotriva politicilor în domeniul justiției, care urmează a fi examinată ulterior.

Amintim că, în perioada anilor 2021–2025, activitatea Parlamentului Republicii Moldova este supusă unei monitorizări exhaustive în cadrul Programului Promo-LEX "Democrație, Transparență și Responsabilitate". Scopul monitorizării este de a spori transparența instituției, de a contribui la îmbunătățirea procedurilor legislative și de a consolida interacțiunea dintre deputați și cetățeni.

Pentru informații suplimentare:

Elena Căpățînă, comunicatoare Asociația Promo-LEX

GSM: 079454344; presa@promolex.md

În penitenciarele din Moldova au fost găsiți metri pătrați „în plus”. Cum a „soluționat” Ministerul Justiției problema închisorilor supraaglomerate

Un articol realizat de Newsmaker.md

Închisorile moldovenești pot găzdui cu 133 de deținuți mai mult decât anterior, iar cea mai supraaglomerată închisoare, nr. 13, poate găzdui acum 816 deținuți în loc de 570, datorită recalculării metrajului. NM explică de unde au apărut în închisori metri pătrați „în plus” și care sunt pericolele unei astfel decizii/

După cum a aflat NM, în iulie 2022, Ministerul Justiției a adoptat un decret „Cu privire la tipurile de penitenciare și centre de detenție”, dar modificările efectuate nu au fost anunțate public. Capacitatea penitenciarelor a fost recalculată ținând cont de faptul că fiecare deținut are dreptul la 4 metri pătrați de spațiu, ceea ce reprezintă minimul prevăzut de directivele europene. Totuși, în Penitenciarul nr. 13 din Chișinău această normă a fost redusă la 3 metri pătrați.

De asemenea, potrivit acestui decret, vor fi create izolatoare de urmărire penală în aproape toate cele 18 penitenciare din Moldova. În plus, închisoarea nr. 2 din Lipcani va avea, de

asemenea, o zonă închisă și o celulă de izolare semi-închisă – pentru deținuții care pot fi amenințați cu represalii din cauza funcției pe care au deținut-o înainte de condamnare.

În Penitenciarul nr. 13, ministerul intenționează să înființeze două zone speciale pentru femeile deținute. O secțiune va fi de tip închis, iar cealaltă de tip semiînchis. De notat că până în iulie 2022, singura închisoare în care erau deținute femeile era Penitenciarul nr. 7 Rusca. În total, potrivit ultimei decizii a Ministerului Justiției, în închisoarea nr.13 pot fi ținuți 816 deținuți. Totodată, potrivit unui studiu realizat de Ministerul Justiției în 2017, capacitatea maximă a acestei închisori este de 570 de persoane. Cu toate acestea, acest lucru nu a împiedicat ca în ianuarie 2022 să fie ținute acolo 948 de persoane, iar în octombrie – 692. Un raport al Administrației Naționale a Penitenciarelor din 1 octombrie 2022 precizează, de asemenea, că această închisoare poate găzdui 816 deținuți.

Conform calculelor Ministerului Justiției din anul 2022, închisoarea nr. 2 Lipcani, conform standardului de 4 mp. m pentru un deținut, poate găzdui 363 de persoane, iar conform calculelor din 2017, conform aceluiași standard, acolo ar putea fi cazate 286 de persoane. La fel, conform calculelor din 2022, Penitenciarul nr. 6 din Soroca poate găzdui 753 de persoane, iar conform calculelor din 2017, poate găzdui 693 de persoane.

Potrivit aceluiași decret, în Penitenciarul închis nr. 9 Pruncul va fi creată o zonă închisă pentru deținuții care suferă de dependență de droguri, iar în închisoarea-spital nr. 13 Pruncul va fi înființată o secție pentru femeile însărcinate și mamele cu copii sub trei ani.

În total, conform estimărilor Ministerului Justiției din 2017, în penitenciarele din Moldova puteau fi ținute 6.735 de persoane, iar conform estimărilor din 2022, numărul posibililor deținuți a crescut la 6.868.

Cum ar trebui să fie

Conform standardelor internaționale, fiecărui deținut trebuie să i se asigure un spațiu de cel puțin 4 metri pătrați. Încăperea trebuie să fie dotată cu iluminat natural și artificial, precum și încălzire și ventilație. În plus, deținutul trebuie să se poată deplasa liber în încăpere.

În 2015, „Comitetul european pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante” a publicat recomandări privind întreținerea deținuților. Potrivit acestui document, o celulă ar trebui să aibă o suprafață de cel puțin 6 metri pătrați și o baie, în timp ce în celule destinate cazării multiple, deținuții ar trebui să dispună de cel puțin 4 metri pătrați. „Problema spațiului minim de locuit pentru fiecare deținut este legată de obligația fiecărui stat membru al Consiliului Europei de a respecta demnitatea persoanelor trimise în închisoare”, se arată în recomandări.

Experții au mai subliniat, că orice celulă folosită pentru detenție ar trebui să aibă o distanță de doi metri între pereți și de 2,5 metri între podea și tavan. În plus, aceștia au remarcat că, chiar dacă standardul de 4 metri pătrați a fost respectat, deținuții ar putea fi ținuți în condiții de înghesuală. „Este oportun cel puțin, să se tindă, la un spațiu de locuit mai mare decât acesta”, subliniază recomandările.

Ce spun activiștii pentru drepturile omului

Potrivit unui raport publicat de organizația pentru drepturile omului Promo-LEX înainte de ultimele modificări ale Ministerului Justiției, din cei 6.500 de deținuți aflați în închisorile moldovenești în 2020, 4.200 se aflau în încăperi

supraaglomerate. „O închisoare supraaglomerată este o instituție cu o igienă precară, servicii medicale insuficiente, lipsă de intimitate și securitate”, se arată în raport.

În plus, problema supraaglomerării în închisori s-a agravat din cauza pandemiei de coronavirus. Activiștii pentru drepturile omului au remarcat că închisorile, în principiu, sunt medii cu nivel mai ridicat de infectare cu boli transmise prin aer și picături. Aceștia consideră că atât supraaglomerarea din închisori, cât și calitatea slabă a asistenței medicale din închisori au contribuit la răspândirea coronavirusului.

O altă problemă asociată cu supraaglomerarea în închisori sunt conflictele frecvente între deținuți, tentativele de sinucidere și automutilarea.

În 2021, la deținuți au fost depistate 1 153 de leziuni corporale – cu 11,18% mai mult decât în 2020. Cele mai multe cazuri de violență în rândul deținuților au fost înregistrate în penitenciarul nr. 13 din Chișinău. Aceasta, potrivit activiștilor pentru drepturile omului, „vorbește despre o legătură directă între supraaglomerarea închisorii și lipsa de securitate din interiorul acesteia”. De asemenea, numărul cazurilor de greve ale foamei pe care deținuții le-au anunțat în semn de protest a crescut cu 6,8% (711 în 2021). S-a înregistrat o creștere cu 18% a numărului de cazuri de automutilări (839 de cazuri în 2021), iar numărul de tentative de sinucidere a crescut cu 42% (31 de cazuri).

Activiștii pentru drepturile omului au subliniat, de asemenea, că supraaglomerarea în închisori duce la pierderea regulată a cazurilor la Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO). Ei au remarcat că „CtEDO a echivalat aproape automat detenția în închisoarea nr. 13 cu o încălcare a articolului al treilea al Convenției Europene, care interzice tortura și tratamentele inumane”.

Avocata Nicoleta Hriplivîi-Caminshi, într-un interviu acordat NM, a remarcat că, conform Codului executiv, statul trebuie să asigure fiecărui deținut o suprafață de 4 metri pătrați. „Da, în Penitenciarul nr. 13 sunt mai mulți arestați decât deținuți. Dar asta nu contează. Indiferent dacă o persoană este condamnată la închisoare sau arestată, standardele internaționale impun ca aceasta să fie asigurată cu spațiu suficient”, – a remarcat ea. Avocatul a subliniat că, în conformitate cu standardele internaționale, suprafața ar putea fi de 6 metri pătrați. „La noi în penitenciarul nr. 13 pur și simplu au redus norma de la 4 m.p. până la 3 m.p., astfel încât să pară că este mai mult spațiu. Dar închisoarea a rămas de aceeași mărime. Când te uiți la numărul de deținuți și la norma actuală, se pare că închisoarea nu este atât de supraaglomerată, dar când te gândești că în realitate nu pot fi mai mult de 570 de persoane, diferența devine mult mai vizibilă”, a subliniat ea. Avocatul a mai spus că această reducere a spațiului din penitenciare încalcă drepturile deținuților.

Acest articol este publicat cu sprijinul financiar al Republicii Federale Germania, prin intermediul Ambasadei Republicii Federale Germania la Chișinău ([Deutsche Botschaft Chișinău](#)). Opiniile exprimate în acest material aparțin autorilor și nu reflectă punctul de vedere al Republicii Federale Germania și al Ambasadei Republicii Federale Germania la Chișinău.

#101. Parlamentul lucrează

pentru tine?! Monitorizarea civică a ședinței plenare din 10 noiembrie 2022

La ședința plenară din 10 noiembrie curent, Parlamentul a votat, în două lecturi, șapte din cele opt proiecte examinate. La fel, în cazul a șapte proiecte majoritatea parlamentară și opoziția au votat, în spirit de consens. Cinci dintre acestea se refereau la ratificarea unor acorduri internaționale, unul la abrogarea unei legi, iar altul la modificarea legislației din domeniul agriculturii.

Pe ordinea de zi bisăptămânală au fost incluse 11 proiecte. Propunerile fracțiunii Blocului Comuniștilor și Socialiștilor de amânare a unui proiect, de includere a altui proiect și de audiere în plen a Prim-ministrului, a ministrului Justiției și a ministrului Educației și Cercetării au fost respinse de majoritatea parlamentară. Autorii celor opt proiecte votate au fost Președinta Republicii Moldova – 5 proiecte, Guvernul – 2 proiecte și majoritatea parlamentară – un proiect.

Transparența decizională a proiectelor votate nu a fost respectată în proporție de 75 la sută, adică în cazul a șase din cele opt proiecte dezbătute. Totodată, precizăm că în privința unui proiect dintre acestea Guvernul Republicii Moldova a solicitat examinarea în mod prioritar. Pentru cinci proiecte de legi, votate în ambele lecturi, nu a fost publicat avizul Direcției general juridice. În cazul unui proiect de lege votat în lectura a doua nu au fost publicate rezultatele expertizelor și cercetărilor efectuate, cele ale consultării publice, precum și fundamentarea economico-financiară. Pentru trei proiecte examinate nu a fost respectat termenul pentru prezentarea recomandărilor părților interesate, termenul dintre înregistrarea proiectului, examinarea și votarea în prima lectură fiind mai mic de 10 zile lucrătoare.

În mod pozitiv, remarcăm că toate rapoartele și corapoartele comisiilor permanente sesizate în fond erau publicate în ziua ședinței în plen.

Proiectul de lege pentru ratificarea Acordului de grant dintre Republica Moldova și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare a fost examinat și votat, în două lecturi, în cel mai scurt termen – 3 zile calendaristice, autor fiind Președinta Republicii Moldova.

Proiectul de lege privind aprobarea listei unităților ale căror terenuri destinate agriculturii rămân în proprietatea statului a fost votat, în două lecturi, în cel mai lung termen – 41 de zile calendaristice, autori fiind deputații fracțiunii „Partidul Acțiune și Solidaritate” Cătănoi Artemie și Lazarencu Sergiu.

Cea mai lungă dezbateră, de circa 20 de minute, a fost asupra proiectului de lege nr. 407 cu privire la ratificarea unui acord de grant, iar cele mai scurte au fost la examinarea proiectelor de lege cu nr. 371, nr. 395 – 398, care au durat între 3 și 5 minute. În total, ședința plenară a durat circa două ore și jumătate.

La începutul lucrărilor plenului Parlamentului și-au înregistrat prezența 87 de deputați. Potrivit rezultatelor votării, ulterior, la procedura de vot au luat parte între 68 și 77 de deputați. Membrii fracțiunii Partidului Politic ȘOR au boicotat și de această dată ședința plenară.

Amintim că, în perioada anilor 2021–2025, activitatea Parlamentului Republicii Moldova este supusă unei monitorizări exhaustive în cadrul Programului Promo-LEX "Democrație, Transparență și Responsabilitate". Scopul monitorizării este de a spori transparența instituției, de a contribui la îmbunătățirea procedurilor legislative și de a consolida interacțiunea dintre deputați și cetățeni.

Pentru informații suplimentare:

Elena Căpățînă, comunicatoare Asociația Promo-LEX

GSM: 079454344; presa@promolex.md

[Podcast] PUNCT pe URĂ Știm puține despre evrei și aceasta ne transformă în autori ai antisemitismului?

#BunDeAscultat #PromoLEXpodcast

Pe data de 9 noiembrie 1938, acum 84 de ani, a avut loc „Noaptea de Cristal” care în istorie, este cunoscut ca fiind debutul simbolic al Holocaustului.

În 2019, conform Eurobarometrului privind percepțiile despre

antisemitism, la nivel european, nouă din zece evrei consideră că nivelul antisemitismului a crescut în țara lor, iar un european din 20 nu a auzit niciodată de Holocaust.

În episodul nr. 7 al podcast-ului #PUNCTpeURĂ vorbim despre stereotipurile și prejudecățile îndreptate împotriva evreilor, cultura și tradițiile iudaice, contribuția comunității evreiești în Moldova și când și unde puteți afla mai multe despre această comunitate, cu Dina Linețchi, membra Minority Youth Moldova și Daria Boboc, directoarea Centrului Evreiesc Cultural Studentesc „HILLEL”.

Poți asculta acest episod și în #googlepodcasts, #spotify și #anchorpodcasts.

Podcast-ul „PUNCT pe URĂ.” este produs de Asociația Promo-LEX cu susținerea financiară a Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID Moldova).

©davidcuttermusic.com

Raport Promo-LEX: Constatări și recomandări de îmbunătățire a activității Parlamentului de legislatura a XI-a, în perioada primului

an de mandat

Respectarea procedurii legislative, activitatea comisiilor permanente, exercitarea funcției de control parlamentar, comunicarea cu cetățenii și părțile interesate, precum și managementul bugetar și administrativ sunt aspectele monitorizate de către Asociația Promo-LEX pe parcursului primului an de activitate a Parlamentului de legislatura a XI-a.

Constatările și recomandările Promo-LEX, dar și opiniile deputaților asupra acestora au fost abordate, astăzi, în cadrul dezbaterii publice privind „Activitatea Parlamentului de legislatura a XI-a prin prisma monitorizării civice”. Evenimentul are loc în cadrul campaniei “#101 Parlamentul lucrează pentru tine?!”, cu participarea deputaților, reprezentanților diferitor autorități publice, ai comunității donatorilor și ai societății civile.

În cadrul evenimentului, experții Promo-LEX au prezentat un șir de constatări asupra activității Parlamentului cu referință la următoarele aspecte:

Respectarea procedurilor legislative. Analizând cele 621 de proiecte de acte normative introduse în procedură legislativă pe parcursul perioadei monitorizate, experții Promo-LEX au constatat că, transparența decizională în mare parte nu a fost respectată. Aceasta a fost afectată prin omisiunea elaborării sau publicării documentelor aferente consultării cetățenilor, ignorarea unor recomandări sau expertizări, dar și prin rata scăzută a audierilor și dezbaterilor publice organizate de Parlament. Doar pentru 9.2% din totalul proiectelor examinate, au fost organizate audieri sau dezbateri publice de către Comisia permanentă sesizată în fond sau autor.

Majoritatea proiectelor de acte normative au fost înregistrate de deputați, depășind cu mult ponderea inițiativelor înaintate de Guvern, Președinte și Adunarea Populară a UTA Găgăuzia. Per fracțiuni, se constată un decalaj enorm dintre „rata de promovare” a proiectelor înaintate de majoritate și cele de opoziție (circa 62% din actele normative ale PAS au fost adoptate, comparativ cu doar 5% din proiectele de legi ale opoziției).

Cu privire la organizarea și desfășurarea ședințelor plenare, Promo-LEX a constatat frecvent publicarea tardivă a ordinii de zi a ședințelor. De asemenea, completarea frecventă a acesteia la începutul ședinței plenare a afectat previzibilitatea și transparența procesului legislativ. În context, atragem atenția și asupra incidenței ridicate a cazurilor de refuz a includerii pe ordinea de zi a proiectelor înaintate de opoziție. Un alt aspect monitorizat ține de prezența deputaților la ședințe. Astfel, rata medie de participare a acestora în ședințele plenare este de circa 86%, însă participă la vot în mediu 62-67 deputați per proiect. Cel mai mult au absentat deputații fracțiunii Partidul Politic ȘOR – cu o medie de circa 21 absențe per deputat.

Comunicarea Parlamentului cu cetățenii și părțile interesate. În opinia Promo-LEX, structura paginii web oficiale a Parlamentului este una complicată și învechită, care nu

reflectă în măsură suficientă informațiile de interes public, nu este intuitivă și prietenoasă persoanelor cu dizabilități, nu conține seturi de date deschise. Multe rubrici nu sunt completate cu informație sau acestea nu sunt actualizate.

În același timp, instituția parlamentară este activă pe rețelele sociale, deși informația nu este actualizată pentru toate conturile. La rândul lor, deputații nu valorifică suficient oportunitățile oferite de platformele de socializare pentru a informa cetățenii cu privire la acțiunile desfășurate.

Totodată, cu referință la mecanismele instituționalizate de comunicare, experții Promo-LEX au constatat lichidarea a 3 din 4 *Oficii teritoriale de informare ale Parlamentului*, în lipsa unei argumentări clare. Acestea activau din 2014 și aveau atribuții de asigurare a comunicării cu cetățenii în teritoriu.

De asemenea, a fost constatată lipsa unor proceduri dezvoltate de informare a cetățenilor privind *programul de audiență și vizite în teritoriu a deputaților*, precum și de evidență a acestora. În același timp, *petițiile* reprezintă un instrument de comunicare utilizat tot mai mult de către cetățeni. Totuși, ar fi necesară o promovare mai activă a mecanismului de petiționare on-line.

Controlul Parlamentar. Deși cadrul legal prevede metode și instrumente variate de control parlamentar, acestea nu sunt întotdeauna suficient de detaliate și practice în aplicare. Astfel, experții Promo-LEX au constatat că *întrebările și interpelările* par a fi confundate frecvent de către deputați. În același timp, instrumentul *audierilor* a fost utilizat de două ori de plenul Parlamentului (cu privire la controlul activității Procurorului general și a Guvernatorului Băncii Naționale a Moldovei), iar informarea publicului despre aplicarea acestuia de către comisiile parlamentare la fel este lacunară.

Cu privire la *rapoartele autorităților publice*, deși Parlamentul le publică pe pagina web, se constată respectarea lacunară, în proporție de doar 59%, a obligației legale de prezentare a acestor rapoarte în plen. La fel, privind *executarea legilor*, s-a constatat că dacă *evaluarea ex-post juridică* a fost realizată de către Direcția generală juridică (DGJ) în proporție de 87% față de cele planificate, atunci *evaluarea ex-post de impact* de către comisiile permanente, practic nu a fost executată.

Cu referință la activitatea *comisiilor de anchetă* distincte, pe parcursul perioadei monitorizate s-a constatat activitatea doar a unei singure comisii, inițiată la propunerea fracțiunii majoritare. Refuzul de a constitui alte trei comisii propuse de opoziția parlamentară, poate fi tratat ca o limitare a accesului opoziției la acest instrument de control parlamentar. În același timp, experții Promo-LEX au constatat că, doar una din cele trei *comisii speciale* constituite în vederea exercitării funcției de control parlamentar a prezentat în termen raportul său.

[Raportul](#) de monitorizare mai conține constatări relevante cu privire la activitatea unor comisii parlamentare permanente, dar și cu referință la managementul bugetar și administrativ al instituției. La finalul acestuia pot fi consultate cele 68 de recomandări de îmbunătățire a proceselor și procedurilor legislative pentru toate domeniile monitorizate, adresate Parlamentului, Biroului permanent, Comisiilor parlamentare permanente, Secretariatului Parlamentului și deputaților.

În perioada anilor 2021–2025, activitatea Parlamentului Republicii Moldova este supusă unei monitorizări exhaustive în cadrul Programului Promo-LEX "Democrație, Transparență și Responsabilitate" cu susținerea financiară a Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Scopul monitorizării este de a spori transparența instituției, de a contribui la îmbunătățirea procedurilor legislative și de a consolida interacțiunea dintre deputați și cetățeni.

Pentru informații suplimentare:

Elena Căpățînă, comunicatoare Asociația Promo-LEX

GSM: 079454344; presa@promolex.md

#101. Parlamentul lucrează pentru tine?! Monitorizarea civică a ședinței plenare din 3 noiembrie 2022

#101. Parlamentul lucrează pentru tine?!

Sesiunea ordinară de toamnă 2022

- Majoritatea parlamentară și opoziția au înaintat și susținut, de comun acord, proiectul de lege nr. 400/2022 cu privire la interzicerea deconectărilor de la servicii locativ-comunale în perioada rece a anului. Asociația Promo-LEX constată că este printre puținele inițiative comune, înaintate, examinate și susținute, în actuala legislatură, de majoritatea deputaților.

La ședința plenară din 3 noiembrie curent, majoritatea parlamentară și opoziția au înaintat și susținut, de comun acord, proiectul de lege nr. 400/2022 cu privire la interzicerea deconectărilor de la servicii locativ-comunale în perioada rece a anului. Asociația Promo-LEX constată că este printre puținele inițiative comune, înaintate, examinate și

susținute, în legislatura curentă, de majoritatea deputaților.

În cadrul aceleiași ședințe, parlamentarii au dezbătut, în total, 9 proiecte de legi și un proiect de hotărâre. În cazul a cinci proiecte majoritatea parlamentară și opoziția au votat, în mare parte, în spirit de consens. Proiectele se refereau, în special, la modificarea unor acte normative din domeniile agriculturii și industriei alimentare, tineretului și sportului, precum și din domeniul protecției sociale.

Transparența decizională a proiectelor examinate, a fost afectată în cazul a 7 proiecte votate, ceea ce constituie 70% din totalul celor examinate. Astfel, textul unui proiect de lege nu a fost publicat, pentru trei proiecte nu au fost publicate rapoartele comisiilor sesizate în fond, iar pentru cinci proiecte nu au fost publicate alte acte aferente. De asemenea, în cazul unui proiect nu a fost respectat termenul prevăzut pentru prezentarea recomandărilor părților interesate, acesta fiind mai mic de 10 zile de la înregistrarea proiectului până la votarea în prima lectură.

Proiectul de lege nr. 391 pentru ratificarea Protocolului de amendare a Acordului dintre părțile Convenției privind cooperarea polițienească în Europa de Sud-Est a fost examinat și votat, în două lecturi, în cel mai scurt termen – 8 zile calendaristice, autor fiind Președinta Republicii Moldova. Totodată, proiectul nr. 156 pentru modificarea Legii nr. 330/1999 cu privire la cultura fizică și sport a fost votat, în două lecturi, în cel mai lung termen – 196 zile calendaristice, autori fiind un grup de deputați ai fracțiunii „Partidul Acțiune și Solidaritate”.

Cea mai lungă dezbateră, de circa 30 de minute, a fost la examinarea proiectului pentru modificarea Legii privind informarea consumatorului cu privire la produsele alimentare. Cele mai scurte dezbateri au avut loc la examinarea inițiativelor cu nr. 156, nr. 279 și nr. 303, care au durat între 1 și 3 minute. În total, ședința plenară a durat circa

trei ore.

La începutul lucrărilor plenului Parlamentului și-au înregistrat prezența 85 de deputați. Potrivit rezultatelor votării, ulterior, la procedura de vot au luat parte între 59 și 78 de deputați. Membrii fracțiunii Partidului Politic ȘOR au boicotat și de această dată ședința plenară.

Amintim că, în perioada anilor 2021–2025, activitatea Parlamentului Republicii Moldova este supusă unei monitorizări exhaustive în cadrul Programului Promo-LEX "Democrație, Transparență și Responsabilitate". Scopul monitorizării este de a spori transparența instituției, de a contribui la îmbunătățirea procedurilor legislative și de a consolida interacțiunea dintre deputați și cetățeni.

Pentru informații suplimentare:

Elena Căpățînă, comunicatoare Asociația Promo-LEX

GSM: 079454344; presa@promolex.md

APEL PUBLIC: Asociația Promo-LEX solicită Parlamentului ajustarea proiectului Codului electoral conform recomandărilor Comisiei de la

Veneția și OSCE/ODIHR

În contextul examinării proiectului noului Cod electoral pentru votare în lectura a doua, Asociația Promo-LEX face apel către Parlamentul Republicii Moldova să ia în considerare recomandările formulate în [Opinia](#) comună a Comisiei de la Veneția și OSCE/ODIHR (vedeți aici textul în [română](#) a documentului).

Remarcăm faptul că, o bună parte din recomandările transmise anterior autorităților de către Asociația Promo-LEX, au fost [reținute](#) și în Opinia Comisiei de la Veneția și OSCE/ODIHR.

Astfel, reiterăm în continuare câteva aspecte importante din Opinie, asupra cărora Parlamentul ar trebui să-și concentreze eforturile pentru îmbunătățirea proiectului noului Cod electoral:

- clarificarea în proiectul de Cod a „motivelor obiective” care pot determina organizarea alegerilor în două zile;
- perfecționarea mecanismului de constituire a CEC astfel încât să fie asigurată imparțialitatea și neutralitatea politică a instituției;
- revizuirea condițiilor de selecție și numire, dar și demitere a membrilor CEC, specificarea clară a acestor condiții în lege;
- detalierea procedurilor de selecție și numire a președinților CECE II, precum și perioada mandatului acestora, pentru a garanta activitatea liberă de orice influență politică;
- reglementarea în proiectul Codului electoral a proceselor electorale în UTA Găgăuzia;
- asigurarea oportunităților egale de participare în alegeri prin impunerea colectării semnăturilor atât de către candidații independenți cât și de partidele

- politice, ținând cont de reprezentativitatea acestora;
- revizuirea condițiilor de eligibilitate a candidaților la funcția de președinte și de primar, astfel încât acestea să fie conforme standardelor internaționale;
  - revizuirea prevederii privind obligarea președintelui țării și primarilor de a compensa cheltuielile de organizare a alegerilor în cazul demisiei acestora la începutul mandatului;
  - identificarea unui mecanism de verificare a respectării plafoanelor donațiilor în raport cu venitul anual al donatorilor, în special în cazul donatorilor de peste hotare;
  - revizuirea responsabilității exclusive a contestatarilor (alegătorilor și concurenților electorali) de probare a faptelor pe care își întemeiază pretențiile;
  - păstrarea competențelor de confirmare/infirmare a legalității alegerilor locale de către instanța de judecată, etc.

În completarea aspectelor menționate mai sus, solicităm Parlamentului să examineze și [alte recomandări](#) prezentate anterior de Asociația Promo-LEX în cadrul consultărilor publice.

În final, recomandăm, în mod solidar cu opinia exprimată de Comisia de la Veneția și OSCE/ODIHR, identificarea unui consens larg și a unui angajament constructiv, din partea tuturor forțelor politice reprezentate în Parlament, în adoptarea noului Cod electoral.

Pentru informații suplimentare:

Elena Căpățînă, comunicatoare Asociația Promo-LEX

GSM: 079454344; presa@promolex.md